

Tekst 2 Het mag wel wat strenger

(1) Taalkundigen vinden alles maar goed. Ze keuren zelden iets af, en dragen zo bij aan het verval der zeden in het algemeen en de ondergang van het Nederlands in het bijzonder. Deze klacht hoor je vaak – soms tussen de regels door – in taal-discussies. Taalgebruikers die streng in de leer zijn, raadplegen taal-
kundigen (of taalkundig geschoolde taaladviseurs), en die zeggen vervolgens dat je tolerant moet zijn tegenover vrijwel elke nieuwlichterij. *Hij wilt?* Was vroeger fout, maar de gemiddelde taalkundige zal meteen opmerken dat die vorm in de lijn der verwachtingen ligt omdat hij regelmatig is. *Groter als?* Ja, beste taalgebruiker, dat komt al eeuwenlang voor en er is in principe niks op tegen. *Een aantal leerlingen?* Dat is inderdaad enkelvoud als je een groep leerlingen bedoelt of met een bepaald lidwoord of een bepaling (*het aantal leerlingen, een groot aantal leerlingen*), maar *leerlingen* is meervoud en dus mag het ook meervoud zijn, hoor.

(2) Taalkundigen zullen inderdaad aan de tolerante kant zijn, en moderne taaladviseurs lijken op korte afstand te volgen: taalnormen zijn niet in steen gebeiteld, en je kunt niet voor eeuwig vasthouden aan een norm die geen basis heeft in het werkelijke taalgebruik.

(3) Toch is er wel iets te zeggen voor de opvatting dat taalkundigen best iets strenger mogen zijn. Maar dan vooral in didactisch opzicht. Waar het op neerkomt, is dit: van tolerantie leer je niets.

(4) Hoe zit dat? Stel dat je een aanhanger bent van een strenge, maar verouderde norm. Je vindt bijvoorbeeld dat het betrekkelijk voornaamwoord altijd *welk(e)* moet zijn (*De regels welke in acht moeten worden genomen, staan op schrift*). En stel dat je dat gaat opzoeken op Taaladvies.net,¹⁾ en je vraagt of die zin correct is. Dan staat daar: “Ja, maar dit gebruik is alleen geschikt voor formele schrijftaal. In algemene teksten en in spreektaal is het gebruik van *welke* als betrekkelijk voornaamwoord af te raden.” Je zult niet gauw de radicale uitspraak vinden dat zo’n taalvorm echt niet meer kan.

(5) Taalkundigen zijn dus niet alleen tolerant ten opzichte van nieuwe ontwikkelingen, ze zijn ook meestal te voorzichtig met taalgebruikers die verouderde normen propageren of hanteren. Waarom leer je daar niets van? Omdat je op deze manier als leerling nooit echt met tegenstrijdige bronnen geconfronteerd wordt.

(6) We zagen het in een onderzoek van Astrid Wijnands naar reflectieve ontwikkeling in het grammatica-onderwijs: leerlingen die met een strikte opvatting de bronnen in gestuurd worden, vinden daar nooit echt een uitdaging in. Strenge normen worden nooit tegen-gesproken, alleen versoepeld. De leerling kan zich dan permitteren om te denken: “Laat ik toch maar bij de strenge norm blijven, dan zit ik altijd goed.”

(7) Zo komen ze dus nooit verder.
Halfslachtige versoepelingen en het
85 maar blijven goedkeuren van ouder-
wets taalgebruik zorgen niet voor de
cognitieve frictie die nodig is om
leerlingen aan het denken te zetten
over de taalregels. We hebben
90 taalkundigen en taaladviseurs nodig
die de strenge norm echt afkeuren in
plaats van hem alleen uit te breiden.

naar: Peter-Arno Coppen

uit: Levende Talen Magazine 2022 (109) nr. 6

Peter-Arno Coppen is hoogleraar Vakdidactiek aan de Letterenfaculteit van de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij houdt zich onder andere bezig met grammaticaonderwijs.

*Welke als betrekkelijk voornaam-
woord hoort niet tot het Standaard-
95 nederlands. Een aantal leerlingen als
enkelvoud is bijna altijd
ongrammaticaal. Het afkeuren van
Hij wilt of groter als is onjuist. Alleen
als je het zo scherp stelt, wordt de
100 leerling uitgedaagd om naar
argumenten te zoeken.*

noot 1 Taaladvies.net is een website waarop ervaren taaladviseurs en andere deskundigen veelgestelde vragen over taal en spelling beantwoorden. De website is een samenwerking van de Nederlandse Taalunie en enkele andere taalorganisaties.

Tekst 2 Het mag wel wat strenger

- In alinea 1 wordt de tolerante houding van taalkundigen “tegenover vrijwel elke nieuwlichterij” (regel 13) licht karikaturaal met voorbeelden getekend.
- 2p 31 Citeer drie verschillende woordgroepen of woorden uit alinea 1 waaruit het karikaturale karakter van deze voorbeelden duidelijk blijkt.

- In alinea 1 worden voorbeelden gegeven van drie algemene argumenten waarom taalkundigen tolerant staan “tegenover vrijwel elke nieuwlichterij” (regel 13).
- 2p 32 Vat deze drie algemene argumenten samen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 30 woorden.

- “Taalkundigen vinden alles maar goed.” (regels 1-2)
Over deze tolerantie van taalkundigen staan in alinea 1 tot en met 3 twee standpunten centraal.
- 2p 33 Vat deze twee standpunten en hoofdargumenten samen door onderstaande zinnen aan te vullen. Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

In algemene zin zijn taalkundigen (1a) (kies uit: terecht/onterecht) tolerant, want ... (1b)... .
Echter, in specifieke zin zijn taalkundigen (2a) (kies uit: terecht/onterecht) tolerant, want ... (2b)... .

- In alinea 6 wordt een onderzoek van Astrid Wijnands besproken.
- 1p 34 Welke **voorwaarde** voor goed grammaticaonderwijs illustreert dit onderzoek vooral, gelet op de strekking van alinea 5 tot en met 7?
De gebruikte bronnen moeten
- A duidelijk met elkaar in tegenspraak zijn.
 - B inhoudelijk genoeg van elkaar verschillen.
 - C ouderwetse taalopvattingen hanteren.
 - D zich afzetten tegen soepele taalopvattingen.

- 1p 35 Welk **kenmerk** van goed grammaticaonderwijs illustreert het onderzoek van Wijnands vooral, gelet op de strekking van alinea 5 en 6?
Bij goed grammaticaonderwijs
- A gaan leerlingen met elkaar in gesprek over het belang van taalregels.
 - B kunnen leerlingen samen met autoriteiten oordelen over taalregels.
 - C leren leerlingen zelf na te denken over de kwaliteit van taalregels.
 - D weten leerlingen hoe ze zelfstandig taalregels op kunnen stellen.

In alinea 6 en alinea 7 wordt uitgelegd hoe men de reflectieve ontwikkeling van leerlingen bij grammaticaonderwijs kan bevorderen.

2p **36** Vat deze uitleg samen.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 30 woorden.

“van tolerantie leer je niets” (regels 41-42)

2p **37** Welke twee van onderstaande partijen uit tekst 2 zijn het waarschijnlijk duidelijk eens met deze uitspraak, gelet op de tekst?

Noteer de nummers van de twee juiste partijen.

- 1 Astrid Wijnands
- 2 de gemiddelde taalkundige
- 3 de schrijver van tekst 2
- 4 leerlingen in de grammaticales
- 5 moderne taaladviseurs
- 6 taalgebruikers die verouderde normen handhaven

De titel van tekst 2 luidt ‘Het mag wel wat strenger’.

2p **38** Welke bewering geeft de betekenis van deze titel het best weer?

Taalkundigen en taaladviseurs moeten in hun taaladviezen

- A** consequenter zijn, want anders verwerven leerlingen te weinig kennis over taalregels.
- B** scherper zijn, want anders verloedert de taalbeheersing van leerlingen te zeer.
- C** stelliger zijn, want anders wordt het taalbewustzijn van leerlingen niet uitgedaagd.
- D** strikter zijn, want anders zullen leerlingen te veel taalfouten blijven maken.

Volgens tekst 2 zou het stimuleren van de reflectieve ontwikkeling van leerlingen een belangrijk doel van taalonderwijs moeten zijn.

Hieronder volgen vier situaties.

2p **39** Geef voor elke situatie aan of deze wel of niet de reflectieve ontwikkeling van leerlingen duidelijk zal stimuleren, gelet op de strekking van tekst 2. Neem de nummers van de uitspraken over en zet daarachter *wel* of *niet*.

- 1 Leerlingen krijgen een toets over zinsontleding; daarna corrigeren ze hun toets zelfstandig met een gedetailleerd nakijkformulier en controleren ze kort in tweetallen elkaars correcties.
- 2 Leerlingen lezen drie varianten van een zin: één met archaïsche woorden, één met moderne, gangbare synoniemen daarvan en één met straattaalsynoniemen; ze moeten daarna aangeven welke van de drie varianten juist is.
- 3 Leerlingen lezen twee inhoudelijk identieke, correct geschreven teksten die enkel in woordkeuze en zinsbouw nogal afwijken; ze bepalen daarna welke van beide teksten het beste Nederlands bevat.
- 4 Leerlingen ordenen schematisch Nederlandse leenwoorden uit het Duits, het Spaans en het Russisch; ze bepalen daarna uit welke taal het Nederlands de meeste leenwoorden heeft.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.